

Carlo Maratta, De werelddelen Azië en Amerika, 1670-1676

Tot voor kort was de tekeningenverzameling van de literator Carel Vosmaer (1826-1888) in de kunsthistorische literatuur vrijwel onbekend. Dit jaar werd de collectie in haar geheel met steun van de Vereniging Rembrandt, de Rijksmuseum-Stichting, een particuliere maecenas en met een bijdrage uit het budget van het Rijksprentenkabinet door het museum aangekocht. Een selectie van ruim honderd bladen was te zien op de tentoonstelling *De verzameling van mr. Carel Vosmaer* die in het voorjaar werd gehouden.¹ Al in 1982/1983 werd een aantal tekeningen van Constantijn Huygens jr. en van zijn vriend Jan de Bisschop getoond op een expositie in het Rijksprentenkabinet die gewijd was aan de reisschetsen van de secretaris van stadhouder-koning Willem III. De werken van beide amateurtekenaars maakten deel uit van een groep tekeningen die Carel Vosmaer tijdens zijn gymnasiumtijd voor minder dan één gulden bij een lokaal veilinghuis had gekocht. Sedert de jaren veertig kocht hij regelmatig 17de-eeuwse tekeningen van Hollandse meesters. Zo wist hij de hand te leggen op bladen van o.a. Hendrick Goltzius, Jacob de Gheyn II, Abraham Bloemaert, Jan van Goyen, Dirck Hals, Cornelis Saftleven, Gerrit Adriaensz. Berckheyde, Leonard Braemer en Ludolf Bakhuizen. Ook werken van enkele Italianisanten zoals van Cornelis Poelenburch en Bartholomeus Breenbergh ontbraken niet in zijn verzameling. Tekeningen van buitenlandse meesters daaren-

tegen waren slecht vertegenwoordigd. Een uitzonderlijk blad in dit opzicht is een ontwerp-tekening in rood krijt door Carlo Maratta (1625-1713). De tekening maakte vroeger deel uit van de verzameling van Cornelis Ploos van Amstel die op 3 maart 1800 onder de hamer kwam. Het blad werd omschreven als: *Een hoekstuk van een Plafon, verbeeldende één der vier Werelddelen, meesterlijk met rood kryt geteekend, door Carlo Maratti* en werd voor f 9,- toegeslagen aan Ph. van der Schley. De beschrijving in de veilingcatalogus is niet in overeenstemming met de werkelijkheid. Het gaat hier namelijk niet om de weergave van één van de vier werelddelen, maar om twee in één tekening verenigd.

Maratta kreeg van Paus Clemens X (Emilio Altieri) opdracht het plafond van de Sala della Clemenza in het Palazzo Altieri in Rome te decoreren.² Behalve voor het plafond maakte hij ook ontwerp-tekeningen voor vier wandvlakken aan de korte zijden van de zaal en zes trapeziumvormige zwikken tussen de echte en de gefingeerde vensters. Geen van deze ontwerpen is echter uitgevoerd. Het decoratieschema was van de hand van Gian Pietro Bellori, een goede vriend van Maratta en tevens diens biograaf. Aangezien er aan elke zijde slechts drie zwikken tussen de vensters beschikbaar waren en aan één kant de werelddelen voorzien waren, moest Maratta er twee, Azië en Amerika, in één vlak samenbrengen. Van de uitgewerkte ontwerpen

Afb. 32. Carlo Maratta, *De werelddelen Azië en Amerika*, 1670–1676. Rood krijt, 486 × 362 mm.

Afb. 32a. Carlo Maratta, *Het werelddeel Afrika*, 1670-1676. Rood krijt, 432 × 314 mm. Los Angeles County Museum of Art.

bestaan enkele voorstudies waaruit blijkt dat Maratta daar aanvankelijk enige moeite mee had. In de tekening uit de collectie Vosmaer zijn beide personificaties met hun attributen op inventieve manier verenigd. Van de andere werelddelen is ook de uitgewerkte ontwerptekening van Afrika bekend; deze kwam in 1978 onder de hamer en werd verworven door het Los Angeles County Museum of Art (afb. 32a).³ Die van Europa is nog niet te voorschijn gekomen.

Carel Vosmaer was buitengewoon gesteld op de tekening van Maratta. Jarenlang hing het blad boven één van de lage boekenkasten in zijn studeerkamer aan de De Ruyterstraat 73 te Den Haag. Het klinkt misschien wat paradoxaal dat juist de tekeningenverzameling van Carel Vosmaer, die het Amsterdamse prentenkabinet herhaaldelijk had verweten dat het geen tekeningen kocht en die verschillende keren een lans heeft gebroken voor het aanleggen van een nationale teke-

ningenverzameling, ruim honderd jaar na zijn dood door diezelfde instelling is aangekocht.

Negentiende-eeuwse collecties als die van Vosmaer bestaan vrijwel niet meer. De meeste zijn indertijd geveild, terwijl een enkele thans deel uitmaakt van een grotere verzameling, zoals de collectie De Grez in Brussel; een heel enkele is nog in particulier bezit, zoals de verzameling van Victor de Stuers, die enige decennia later dan Vosmaer begon met het opbouwen van zijn tekeningencollectie. Verschillende bladen uit Vosmaers tekeningenverzameling vormen een belangrijke aanvulling op de thans aanwezige bladen van deze meesters. De ontwerp-tekening van Maratta voor één van de fresco's in het Palazzo Altieri is van een uitzonderlijke kwaliteit. Tot nu toe was geen specimen van een dergelijk blad in de verzameling van het Rijksprentenkabinet aanwezig.

J.F. H.

Noten

¹ J. F. Heijbroek (ed.), *De verzameling van mr. Carel Vosmaer (1826-1888)*, 's-Gravenhage/Amsterdam 1989.

² Zie de bijdrage van M. S[chapelhouman] in *op.cit.* (noot 1), pp. 45-47.

³ E. Feinblatt, 'A drawing by Carlo Maratta', *Los Angeles County Museum of Art Bulletin* 25 (1979), pp. 7-23.